

**GESELLSCHAFTSRECHTLICHE
TRANSFORMATIONEN VON
WIRTSCHAFTLICHEN SYSTEMEN IN DEN
ZEITEN DER NEO-INDUSTRIALISIERUNG**

Monographie

*herausgegeben vom Doktor der Wirtschaftswissenschaften,
Professor Pasichnyk Yu.*

Verlag SWG imex GmbH
Nürnberg, Deutschland
2020

Verlag SWG imex GmbH

Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung

Genehmigt durch die Entscheidung
der Akademie der Wirtschaftswissenschaften der Ukraine

Rezensenten

Doktor der Wirtschaftlichen Wissenschaften, Professor Shirinian Lada
Doktor der Wirtschaftlichen Wissenschaften, Professor Alekseev Ihor
Doktor der Wirtschaftlichen Wissenschaften, Professor Khrapkina Valentyna

Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung. Kornieiev V., Pasichnyk, Yu., Radchenko O., Khodzhaian A. und andere: Collective monograph. Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany, 2020. 715 p.

ISBN 978-3-9819288-3-4

Die Ausgabe ist an Wissenschaftler, Fachleute des Finanzsektors, Lehrer, Studenten und anderen Interessengruppen gerichtet.

Alle eingereichten Materialien werden in der Redaktion des Autors veröffentlicht und selbst die Autoren sind für die Originalität, Gültigkeit, Vollständigkeit und Richtigkeit des präsentierten Textes verantwortlich.

ISBN 978-3-9819288-3-4

© 2020 Verlag SWG imex GmbH
© 2020 Kornieiev, V.V., Pasichnyk, Yu.V.,
Radchenko, O.D., Khodzhaian, A. O. und andere

3.4 Мікрокредитування аграрного сектору в Україні: стан, проблеми та перспективи

На сьогодні, зважаючи на кризове становище вітчизняної економіки, більшість українських підприємств опинилися в умовах нестабільності та жорсткого конкурентного середовища. Така ситуація викликає необхідність уникнення фінансових прорахунків та застосування ефективних методів управління¹.

За таких умов важливого значення набуває питання фінансування діяльності малого бізнесу, де одним із важливих джерел виступає мікрокредитування, що здійснюється вітчизняними банками, небанківськими установами та іноземними банківськими інституціями та різними фондами.

Малий бізнес досить добре розвинений в аграрній сфері. Де найважливішим завданням є – забезпечення продовольчої безпеки країни, основи її суверенітету, економічної і соціальної стійкості².

Таблиця 1 – Кількість підприємств в сільському господарстві України, 2012-2018 р.р.³

	Роки	Кількість підприємств, одиниць	У тому числі					
			великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства	
			одиниць	у % до загальної кількості	одиниць	у % до загальної кількості	одиниць	у % до загальної кількості
Усього	2012	364935	698	0,2	20189	5,5	344048	94,3
	2013	393327	659	0,2	18859	4,8	373809	95,0
	2014	341001	497	0,1	15906	4,7	324598	95,2
	2015	343440	423	0,1	15203	4,4	327814	95,5
	2016	306369	383	0,1	14832	4,9	291154	95,0
	2017	338256	399	0,1	14937	4,4	322920	95,5
	2018	355877	446	0,1	16057	4,5	339374	95,4
Сільське, лісове та рибне господарство	2012	47656	26	0,1	3143	6,6	44487	93,3
	2013	49848	27	0,1	2915	5,8	46906	94,1
	2014	46012	28	0,1	2595	5,6	43389	94,3
	2015	46744	29	0,1	2533	5,4	44182	94,5
	2016	44998	20	0,0	2501	5,6	42477	94,4
	2017	50115	18	0,0	2383	4,8	47714	95,2
	2018	50504	23	0,0	2298	4,6	48183	95,4

Малий бізнес суттєво впливає на розвиток вітчизняної економіки, відповідно, для його стабільного функціонування необхідна належна підтримка та фінансове забезпечення. Це підтверджують дані, що представлені в таблиці 1, щодо кількості малих підприємств, які функціонують в сільському господарстві

¹ Правдюк Н. Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія / Н. Л. Правдюк, Т. О. Мулик, Я. І. Мулик. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

² Мулик Т. О., Материнська О. А., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

³ Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>.

України. Як бачимо, частка малих підприємств (фермерські, селянські господарства) є суттєвою, вона коливається в межах 93-95 % і в динаміці зростає на 2,1 %.

Вперше мікрокредитування було застосовано в 1983 р. в Бангладеш, одній з найбідніших країн світу. А чоловік, який вигадав надавати невеликі позики найменш забезпеченим із своїх співгромадян, Мухаммад Юнус, отримав за це Нобелівську премію миру в 2006 р. На той час мікрокредитування прижилося не лише в найбідніших та країнах, що розвиваються, але і в країнах зі стійкою, добре розвинутою економікою¹.

Значною мірою теперішній інтерес до мікрокредитування походить від Саміту з мікрокредитування (2–4 лютого 1997 р. у Вашингтоні). Визначенням мікрокредитування, розробленим на саміті було: мікрокредитування – це програма розроблена для поширення на малі позики для дуже бідних людей, їх проектів із самозайнятості, що приносять доходи, даючи їм можливість, таким чином, дбати про себе і свої сім'ї¹.

Подібні визначення даються і в наукових колах вітчизняними та зарубіжними вченими (табл. 2).

Таблиця 2 - Трактування сутності мікрокредитування

Автор	Визначення
Свинчук А.А. ²	Мікрокредитування – один із елементів мікрофінансування, який передбачає надання банком чи іншою організацією не великої суми у борг.
Масна О.І. ³	Мікрокредитування – це надання малому суб'єктові господарювання (як правило малі підприємства та приватні підприємці) невеликих за розміром (до 120,0 тис. грн) кредитів банківськими та небанківськими установами на засадах платності, строковості та повернення.
Кійоші Абе ⁴	Мікрокредитування – це поширення малих позик на підприємців, що є дуже бідними для ідентифікації їх традиційними банківськими позиковими механізмами.
Варналій З.С., Дрига С.Г., Тарангул Л.Л. ⁵	Мікрокредитування – один із елементів фінансування, який передбачає надання банком чи іншою організацією невеликої суми у борг. Це специфічна форма кредитування СМП, яка: обмежена у розмірах, не потребує забезпечення заставою, надається на короткий термін, підприємцям, які не мають кредитної історії

Як бачимо, основні вимоги, що висуваються до мікрокредитування – це незначна сума позики та видача її на короткий термін.

Європейська Комісія визначає поняття «мікрокредит» як позику у сумі до

¹ Кійоші Абе Мікрокредитування: Східна Європа та Україна. *Журнал європейської економіки*. 2005. т.Т. 4. № 3. С.307-327.

² Свинчук А. А. Мікрокредитування соціальних підприємств в Україні: стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 343-348. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_2_44.

³ Масна О.І. Фінансове забезпечення мікрокредитування малого та середнього бізнесу в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08.; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Л., 2008.

⁴ Кійоші Абе Мікрокредитування: Східна Європа та Україна. *Журнал європейської економіки*. 2005. т.Т. 4. № 3. С.307-327.

⁵ Варналій З.С., Дрига С.Г., Тарангул Л.Л. Мікрокредитування малого підприємництва: Монографія. Ірпінь, НУДІСУ, 2008. 144 с.

25 000 євро для підтримки розвитку індивідуального підприємництва (фізичних осіб підприємців) та малих підприємств¹.

Мікрокредит має подвійний вплив:

- економічний – дозволяє створювати прибуток, генеруючи активи;
- соціальний – сприяє соціальному включенню (social inclusion) та відповідно фінансовій інтеграції (financial inclusion) окремих фізичних осіб.

Принципи функціонування мікрокредиту можна визначити наступні:

- процес кредитування має на меті не отримання прибутку, а є інструментом підтримки становлення і подальшого розвитку суб'єктів малого підприємництва

- кредитування здійснюється через спеціалізовану небанківську установу, для якої це є виключним видом діяльності

- забезпечення максимальної доступності кредитних ресурсів для широкого кола суб'єктів малого підприємництва

- спрощений порядок надання мікрокредитів, «дешево» адміністрування кредиту

- незабезпеченість мікрокредитів заставою, що передбачає застосування інших засобів забезпечення зобов'язань, в першу чергу, поруки і гарантії

- короткостроковість мікрокредитів.

У світовій практиці підприємці мають право брати мікрокредит тільки на визначені цілі, окрім:

- цілей споживчого характеру;

- виробництва і торгівлі зброєю, військовим обладнанням;

- виробництва наркотичних, алкогольних та тютюнових виробів;

- грального бізнесу;

- інвестицій у цінні папери;

- діяльності, забороненої з екологічних міркувань.

В Україні мікрокредитування набуває розвитку. Серед форм кредитів аграріям та підтримки мікрокредитування можна виділити: пряме державне кредитування, недержавне кредитування, державне гарантування кредитів, недержавне гарантування кредитів (рис. 1).

Методи застосування – це банківська та небанківська система, що може передбачати: прямі гарантовані державні кредити; пільгове державне кредитування; створення пільгових умов при отриманні кредитів; формування державних кредитних ліній; кредитування комерційними банками; міжнародна фінансова допомога; кредитування фінансовими небанківськими установами (фондами підтримки, товариствами взаємного фінансування), тощо.

Щодо банківського кредитування, необхідно зазначити, що банки активно долучаються до кредитування сільськогосподарських виробників, в тому числі і до мікрокредитування.

Обсяги короткострокових кредитів банків аграрних підприємств, в тому числі малих та мікропідприємств подано в табл. 3 та на рис. 2.

Як бачимо, обсяги залучених короткострокових кредитів в аграрну сферу більше припадають на малі та мікропідприємства, проте необхідно пам'ятати, що їх і по кількості більше. Так, в 2018 році на одне велике підприємство в аграрній

¹ Механізм підтримки фондів мікрокредитування бізнесу: URL: http://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/mechanism_for_supporting_microfinance_funds_ppv_2019_ua.pdf

сфері припадало 69730,4 тис. грн. короткострокових кредитів, а на мале підприємство - 526,1 тис. грн.

Рисунок 1 – Форми фінансово-кредитної підтримки мікрокредитування малого підприємництва і практичні методи їх застосування¹

Таблиця 3 – Обсяги короткострокових кредитів банків аграрних підприємств, млн.грн.²

Роки	Види підприємств			
	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2013	3050,3	13962,7	5315,2	2316,7
2014	4141,3	15588,7	7899,9	4600,5
2015	3694,8	14113,4	10040,9	4687,9
2016	2562,1	16238,1	10257,8	5983,7
2017	2179,5	25599,4	19074,6	6224,8
2018	1603,8	27896	25347,6	8448,1

¹ Масна О.І. Фінансове забезпечення мікрокредитування малого та середнього бізнесу в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08.; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Л., 2008.

² Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва: статистичний збірник. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_dsp_2018.pdf.

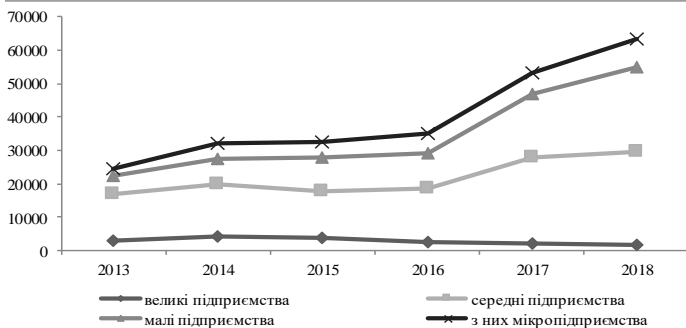

Рисунок 2 – Обсяги короткострокових кредитів банків аграрних підприємств, млн. грн.¹

В таблиці 4 наведено рейтинг вітчизняних банків, які пропонують найбільш вигідні умови кредитування для сільськогосподарських підприємств.

З наведеної в таблиці інформації видно, що лідирує ОТП Банк. Кредити, видані агросектору, займають до 50% від загального кредитного портфеля ОТП Банку. Банк фінансує не лише сільгоспвиробників, а й трейдерів, постачальників насіння, добрив, засобів захисту рослин, техніки, палива. У забезпечення приймає нерухомість, права власності, поручительства, сільгосптехніку, обладнання, легковий та вантажний транспорт, велику рогату худобу, зерно, врожай майбутнього року, біржові товари. Супутні платежі при оформленні кредиту визначаються особливостями конкретної угоди. Банк бере участь у багатьох партнерських програмах на оренду і купівлю сільгосптехніки, обладнання, засобів захисту рослин, добрив, насіння і палива. У рамках цих програм ставка фінансування може становити від 9,5% річних у гривні. Для невеликих агрокомпаній у банку розробили програму «ОТП Агро-фабрика». За перше півріччя 2018 року ОТП профінансував понад 100 нових позичальників і законтрактував більш ніж 450 000 000 гривень кредитів. В рамках цієї програми банк підписав понад 1 000 000 000 гривень кредитних лімітів з більш ніж 200 фермерами².

Механізм мікрокредитування, презентований державою, як підтримка малого підприємництва, вперше згаданий у Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті на 2004 рік, для фінансової підтримки фермерських господарств через механізм мікрокредитування від 17.03.2004 р. № 325.³

¹ Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва: статистичний збірник. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_dsp_2018.pdf.

² Надійне плече: ТОП-15 банків, що кредитують агросектор. URL: <https://landlord.ua/rejtingi/nadiyne-pleche-top-15-bankiv-shho-kredituyut-agrosetkor/> дата звернення: (13.02. 2020).

³ Радченко О., Лазутіна Л. Підтримка сільського підприємництва через механізми мікрокредитування. *Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф.* Ч.2. (20-22 березня 2018 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль: Крок, 2018. С. 203-206.

Таблиця 4 – Вітчизняні банки, які пропонують найпривабливіші умови кредитування та підтримки аграріїв¹

Банк	Кредитний ліміт	Ставка	Банківська комісія	Програми кредитування
ОТП Банк	від 25000 грн до більш ніж 10000000 грн	у гривні - 9,5–17%, у доларах - 5,5%, в євро- 5%	залежить від умов конкретної угоди	фінансування капіталу, інвестиційні кредити, кредитна лінія, овердрафт, кредити під депозит, факторинг, банківські гарантії, агророзписки.
Райффайзен Банк Аваль	від 50000 грн до більш ніж 10000000 грн	у гривні – 16%, у доларах – 6,5%, в євро – 5%	0,5% від суми кредиту	фінансування капіталу, інвестиційні кредити, кредитна лінія, овердрафт, кредити під депозит, факторинг, вексельні програми, банківські гарантії, агрострахування
Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ)	за відсутності забезпечення – до 35 млн. грн, при наявності – 250 млн. грн	у гривні – 19%, у доларах – 8,5%, в євро – 7,5%	0,5% від суми кредиту	фінансування капіталу, інвестиційні кредити, кредитні лінії, кредити під депозит, факторинг, авалювання векселів, банківські гарантії, агророзписки
Мега банк	до 30 млн. грн	гривні – 20%, у валюті – 8-9%	1% від суми кредиту	мікрокредити, векселі, банківські гарантії та інші
Ощадбанк	із заставою відсутній, без застави – 10 млн. грн	у гривні – від 16,9%, у валюті – 7,5–8,5%	0,2% від суми кредиту	фінансування оборотного капіталу, інвестиційні кредити, фінансовий лізинг, векселі тощо
ПроКредит Банк	від 2000000 грн до 10000000 євро	у гривні – 16–18%, у валюті – 6–8%	1% від суми кредиту	фінансування капіталу, інвестиційні кредити, кредитні лінії, овердрафти, кредити під депозит.
Кредит Дніпро	від 300000 грн до 5000000 грн	у гривні – 14–21%	1% від суми кредиту	Фінансування капіталу, інвестиційні кредити, вексельні програми, банківські гарантії, кредитні лінії

Нині така підтримка щодо часткової компенсації відсотків за кредитами комерційних банків і здешевлення вартості кредитів також існує. Так, за підсумками 2018 р., із передбачених планових асигнувань за бюджетною програмою здешевлення кредитів в сумі 266 млн. грн, Мінагрополітики, через органи Державної казначейської служби, спрямовано до областей бюджетні кошти в сумі 265,9 млн. грн, які фактично використано. Залишок невикористаних коштів склав 87,05 тис гривень. Загальна кількість підприємств-позичальників, які скористались у 2018 році програмою здешевлення кредитів склала 719 підприємств, з них: 546 підприємств, які залучили короткострокові кредити та 265 підприємств, які залучили середньострокові кредити (92 підприємства,

¹ Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва: статистичний збірник. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_dsp_2018.pdf.

залучили як коротко-, так і середньострокові кредити)¹ (рис. 3).

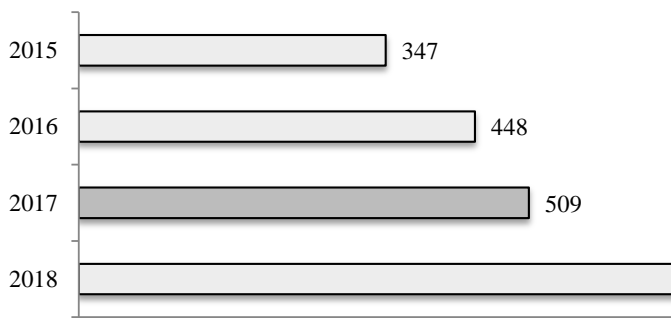

Рисунок 3 – Кількість аграрних підприємств, які залучили пільгові кредити в 2015-2018 р.р.¹

Спрямовані бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом понад 9,1 млрд. грн, в тому числі: близько 8,0 млрд грн – короткострокових кредитів та понад 1,1 млрд грн – середньострокових кредитів (рис. 4).

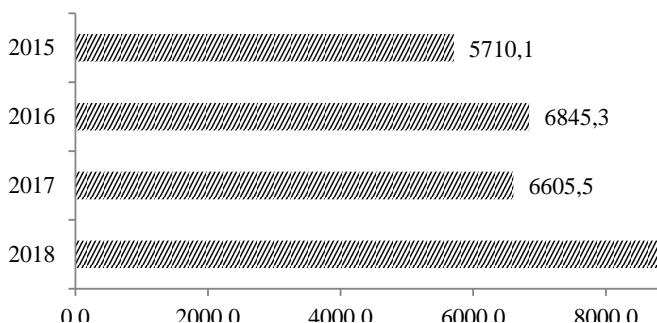

Рисунок 4 – Залучено пільгових кредитів аграрними підприємствами в 2015-2018 р.р., млн. грн.¹

За січень-травень 2019 року до областей спрямовано 14,3 млн. грн, які будуть перераховані сільгоспвиробникам за часткову компенсацію відсотків за залученими кредитами. Станом на 7 червня сільгоспвиробниками фактично використано 11,19 млн. грн, залишок – 3,11 млн. грн. Загалом, конкурсними комісіями з визначення переліку позичальників для надання фінансової підтримки за залученими кредитами затверджено 290 заяв на загальну суму 96,2 млн. грн (75,7 % від передбаченого обсягу коштів за програмою)¹.

В Україні, небанківські установи, фонди теж мають досвід у сфері мікrokредитування. Фонд мікrokредитування - це інституція (організація), створена з метою розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу шляхом

¹ Стан кредитування підприємств АПК URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk> дата звернення: (15.02. 2020).

надання мікрокредитів. Так, впроваджуючи проекти Міжнародний благодійний фонд (МБФ) «Добробут громад», одним з важливих напрямків своєї роботи вбачає у сприянні розвитку кредитної кооперації на селі. Організації-виконавці проектів співпрацюють з місцевими кредитними спілками, виступаючи надійним посередником при прийнятті рішення кредитними спілками про надання кредитів бажаним. Ще одним з напрямків розвитку мікрокредитної політики є розвиток даного компоненту в проектах за фінансової допомоги Екосистем-Фонду Данон в рамках впровадження проекту «Розвиток молочарських кооперативів. «Фаза 2», та «Розвиток ферми об'єднання кооперативів», розгляд та затвердження яких відбувається протягом певного часу. В рамках даних ініціатив передбачається надання мікрофінансових послуг власникам особистих селянських господарств – членам сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що впроваджують дані проекти, на покращення умов утримання молочного поголів'я корів, механізованого доїння, збільшення його поголів'я й таким чином переходу до стану малого фермера, що утримує 10-20 голів корів¹.

Вдалим досвідом діяльності Фондів підтримки малого підприємництва можна назвати діяльність у м. Ладичині Вінницької області, м. Бурштин Івано-Франківської області, смт. Добровір Львівської області, тощо.

Фонди створено Агенціями місцевого економічного розвитку (АМЕР) в рамках реалізації Стратегії соціального партнерства компанії ДТЕК і відповідних міських рад.²

Адміністратором Фондів є АМЕРи. Фонд може наповнюватися бюджетними коштами, коштами спонсорів та коштами, отриманими в рамках здійснення діяльності. Мета діяльності цих Фондів – надання фінансової допомоги у вигляді поворотної фінансової допомоги для розвитку існуючого та започаткування нового бізнесу на території населених пунктів³.

Кошти Фонду надаються суб'єктам малого підприємництва для фінансування за такими напрямками:

- виробництво, переробка і збут виробленої продукції;
- придбання техніки, обладнання, новітніх технологій у сфері енергозбереження та альтернативної енергетики;
- впровадження виробничої діяльності;
- будівництва та реконструкції виробничих приміщень;
- ведення соціального підприємництва.

Загалом оцінюючи характерні особливості ринку мікрокредитування в Україні та його позитивні зрушення, Сороківська З. відзначає низький рівень його розвитку. Фактори, які на її думку стримують розвиток мікрокредитування в Україні, можна поділити на дві групи: проблеми, що постають перед суб'єктами малого і середнього бізнесу, та проблеми для банківських установ. До проблем, які перешкоджають банківським установам активніше розвивати мікрокредитування малого і середнього підприємництва, належать: висока вартість ресурсів у банківській системі країни та їх короткотерміновість; малі обсяги фінансової підтримки з боку міжнародних фінансових установ та фондів

¹ Мікрокредитування. URL: <http://dobrobut-hromad.org/micro-crediting.html>

² Механізм підтримки фондів мікрокредитування бізнесу: URL: http://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/mechanism_for_supporting_microfinance_funds_ppv_2019_ua.pdf

підтримки підприємництва; значні ризики функціонування сегменту малого та середнього бізнесу; низький рівень якості кредитних заявок клієнтів; недостатня розвиненість у банках технології мікрокредитування; недостатня захищеність прав кредиторів на рівні законодавства та судової системи; нерозвиненість бюро кредитних історій¹.

Одна з найбільш вагомих і основоположних причин повільного розвитку ринку мікрокредитування в Україні, як зазначає Сороківська З., це недостатня розвиненість у банківських установ технологій видачі такого виду кредитів. Справа в тому, що мікrokредит є за суттю дешевим і доступним способом одержання кредитних коштів для становлення й розвитку бізнесу. Доступність та порівняно невелику ціну таких кредитів отримують передусім у результаті зменшення операційних витрат, пов'язаних з їх видачею. Ці витрати зменшують за рахунок впровадження спрощених процедур мікрокредитування. А, як показує сучасна українська банківська практика, процедури видачі мікrokредитів є більш складними та тривалими, порівняно з кредитуванням корпоративних клієнтів. Це, своєю чергою, призводить до додаткових витрат банківських установ і не дає їм змоги сповна реалізувати власний потенціал на досліджуваному ринку. Вплив цих чинників суттєво знижує привабливість роботи банків з представниками малого і середнього бізнесу в сфері мікрокредитування. Водночас є низка причин з боку суб'єктів малого та середнього підприємництва, які стримують їх у бажанні залучити мікrokредити для свого бізнесу. Серед таких факторів виділимо наступні: висока вартість мікrokредитів; високі вимоги до позичальників з боку банків; високий поріг власної фінансової участі у проєктах; коротко- та середньострокові терміни пропонування мікrokредитів¹.

Не дивлячись на те, що мікрокредитування в Україні має деякі стримуючі фактори, воно розвивається, але разом із тим, є певні моменти, які потребують вдосконалення.

Автори Радченко О. та Лузіна Л., вважають, що необхідною умовою подальшого розвитку мікрокредитування суб'єктів малого аграрного підприємництва є впорядкування цього процесу, приведення його до певних правил, у якісно нове нормативне поле для стандартизації процедур, тобто - залучення та домінування держави у цьому процесі².

Вони зазначають, що необхідно також активізувати діяльність кредитно-гарантійних установ, збільшення частки державних видатків на розвиток малого підприємництва, розроблення програм фінансової підтримки на прикладі зарубіжних країн, насамперед Польщі, досвід якої щодо мікрокредитування засвідчує, що даний механізм є набагато ефективнішим, ніж програми комерційних банків, країн-членів ЄС, США. Важливим напрямом також є впорядковане та системне використання міжнародної технічної допомоги з

¹ Сороківська З. Характерні риси і проблеми розвитку мікрокредитування в Україні. *Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє : щорічник* : у 2-х ч. /за ред. М.В. Лазаровича; редкол. : С. В. Адамович, В. Я. Брич, О. Є. Гомотюк [та ін.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. Вип. 19 ; Ч. 1. С. 138-145.

² Радченко О., Лузіна Л. Підтримка сільського підприємництва через механізми мікрокредитування. *Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф.* Ч.2. (20-22 березня 2018 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль: Крок, 2018. С. 203-206.

програм мікrokредитування сільського підприємництва.

Олійник О.О., з огляду на важливість для розвитку аграрного сектору економіки фермерських господарств та домогосподарств у сільській місцевості, пропонує розробити нову концепцію розвитку їх мікrokредитування на заміну діючої концепції розвитку системи кредитної кооперації¹.

На її думку, ключовими параметрами цієї концепції є: загальні положення; мета, основні принципи та напрями розвитку системи мікrokредитування; структура системи мікrokредитування. Вона пропонує графічну модель системи мікrokредитування фермерських господарств та домогосподарств у сільській місцевості.

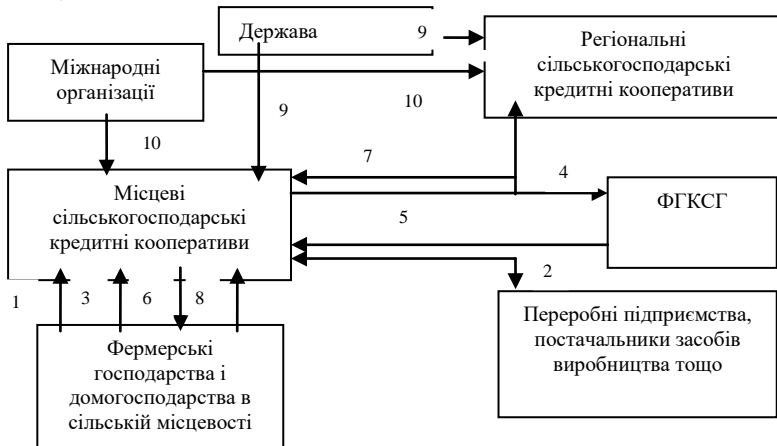

Рисунок 5 – Графічна модель системи мікrokредитування фермерських господарств та домогосподарств у сільській місцевості

Основні операції: 1. Вступ до кооперативу. 2. Вступ до кооперативу на умовах асоційованого членства. 3. Надання необхідних документів для отримання кредиту та гарантії. Оформлення переказного векселя. 4. Надсилання заявки з проханням надати гарантію та необхідних документів щодо позичальника з метою оцінювання ризику для ФГКСГ. Акцептування переказного векселя та передача його для авальювання ФГКСГ. 5. Повідомлення про надання гарантії сільськогосподарському кредитному кооперативу. Авальювання переказного векселя. 6. Надання кредиту. Передача авальюваного переказного векселя. 7. Участь місцевих сільськогосподарських кредитних кооперативів в об'єднаних регіональних сільськогосподарських кредитних кооперативах. 8. Виконання зобов'язань за кредитом. 9. Виділення коштів із державного бюджету для підтримки діяльності сільськогосподарських кредитних кооперативів та цільового фінансування державного замовлення. 10. Технічна, консультаційна та фінансова допомога міжнародних організацій в створенні та розвитку діяльності сільськогосподарських кредитних кооперативів.

¹ Олійник О. О. Мікrokредитування фермерських господарств і домогосподарств в сільській місцевості України: концепція розвитку. *Облік і фінанси*. 2015. № 1. С. 94-99.

Свинчук А.А. запропонувала ряд заходів щодо вдосконалення вітчизняної системи мікрокредитування, які можна згрупувати за наступними напрямками:

- створення і вдосконалення нормативно-правової бази щодо мікрофінансування/мікрокредитування, кредитних спілок;
- вдосконалення існуючих державних механізмів розвитку та підтримки мікрокредитування;
- розвиток системи гарантування і як для кредиторів, так і для учасників спілки;
- забезпечення захисту кредитних спілок;
- побудова багаторівневої системи кредитної кооперації;
- сприянню розвитку і перетворення кредитних спілок у суспільні банки;
- надання навчально-інформаційних послуг для позичальників мікрокредитів;
- здійснення моніторингу та контролю за діяльністю кредитних кооперативів¹.

Доцільно розглянути зарубіжний досвід кредитування аграрних виробників та зокрема, мікрокредитування, з метою використання кращих практик в Україні.

У зарубіжних країнах функціонує розгалужена система комерційних і кооперативних банків, страхових компаній, інших спеціалізованих організацій, що займаються фінансовим обслуговуванням аграрної сфери. Певна роль у кредитуванні сільського господарства зарубіжних країн належить універсальним і спеціалізованим комерційним банкам. Частка універсальних комерційних банків у сільськогосподарському кредиті коливається від 32 % у США до 8 % у Німеччині і трохи більше 2 % - у Франції².

Так, розвиток кредитування господарюючих суб'єктів у Литві відрізняється низькими та стабільними відсотками за позиками протягом тривалого періоду часу. Так, литовські фермери можуть придбавати техніку у кредит у середньому під 5 % річних на термін до 10 років³.

Позитивним є досвід Польщі, де передбачено створення спеціальних органів, що регулюють і стимулюють кредитні відносини в аграрному секторі. В країні діє Агентство реструктуризації і модернізації сільського господарства (ARiMR), основним завданням якого є підтримка аграрного виробництва, завдяки цьому агентству аграріям відкривається можливість залучення банківських кредитів для інвестиційних й обігових цілей. Зокрема, Агентство бере на себе зменшення відсоткових ставок для отримувача кредиту через здійснення доплат на зменшення ризику для банку з наданням гарантій і поручительств. Протягом діяльності Агентства банки, які з ними співпрацювали, надали 77256 інвестиційних кредитів на суму 2,1 млрд злотих. Доплати до інвестиційних кредитів, здійснені Агентством, становили 302 млн злотих. Агентство здійснює

¹ Свинчук А. А. Мікрокредитування соціальних підприємств в Україні: стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 343-348.

² Шиян Д. В. Перспективи розвитку банківського кредитування аграрного сектора на основі зарубіжного досвіду. *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 2 (31). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2011_2/31_03_05.pdf

³ Досвід фермерства: Росія, Білорусь, Швеція та Литва. *Агронерспектива*. 2006. № 7. С. 8-9.

доплати до: основних інвестиційних кредитів для реалізації підприємницьких заходів у сільському господарстві, переробній промисловості, сфері послуг аграрного сектора; галузевих і регіональних кредитів, які надавалися згідно із затвердженими Міністром сільського господарства і продовольства конкретними програмами; кредитів на закупівлю сільськогосподарських угідь; кредитів на утворення сільськогосподарських підприємств особами, які не досягли 40-річного віку¹.

У Нідерландах основними кредиторами аграрного сектора виступають місцеві кредитно-ощадні товариства, що об'єднані на кооперативній основі до Центрального кооперативного селянського банку (Rabo-bank). Близько 30 % кредитних ресурсів видано цим банком під заставу нерухомості².

Залучення кредитних ресурсів для придбання аграрними підприємствами сучасної техніки, використання інвестицій для впровадження їх у виробництво можливе за умови використання у високоліквідної застави. Таку проблему у Латвії вирішують за рахунок кредитування врожаю. Державний концерн, що займається виробництвом хліба і продуктів з борошна, надає сільськогосподарським товаровиробникам пільгові кредити (2 % річних) під доставку зерна. Максимальний розмір кредиту обмежується половиною вартості зерна, яке товаровиробник зобов'язується поставити концерну³.

Позитивним для України буде досвід Угорщини і Чехії. В Угорщині при купівлі сільськогосподарських угідь (до 100 га) власник може отримати банківський кредит на 10 років у розмірі 70 % від вартості землі, що купується⁴.

Особливої уваги заслуговує організація кредитування сільськогосподарського виробництва у Німеччині. Зокрема, створено розгалужену інституційну інфраструктуру, в якій задіяні як спеціалізовані іпотечні, земельні, сільськогосподарські банки, так і ощадно-будівельні каси, універсальні комерційні банки, страхові компанії. Близько 8 % усіх кредитних ресурсів сільськогосподарським виробникам надають іпотечні банки, а понад 5 % сільськогосподарських кредитів (у т.ч. пільгових) під заставу нерухомості припадає на Сільськогосподарський рентний банк⁵.

Для забезпечення розвитку мікrokредитування необхідно створити умови для функціонування кредитних спілок. Наприклад, у системі «Креді Агріколь» (Франція) діє близько 3 тис. місцевих кредитних кас, організованих у вигляді кооперативів. Власниками паїв у них є фермери, сільські й місцеві мешканці. У Німеччині 3223 кредитних товариства із сукупною балансовою вартістю понад 514 млрд марок нараховують більше 10 млн пайщиків. У Швеції – 390 подібних місцевих кредитних кооперативів, які мають 650 відділень, в Австрії – 1754

¹ Кундицький О. О., Чопко Н.С. Зарубіжний досвід кредитування підприємств аграрного сектора України. *Міжнародна економічна політика: наук. журнал*. 2012. Спец. вип.: у 2 ч. Ч. 2. С. 211–216.

² Порте Дж. Кредитная система в сельском хозяйстве Нидерландов. *АПК: экономика, управления*. 1996. №3. С. 53-58.

³ Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови. К.: ІАЕ, 2002. 518 с.

⁴ Алмаші С.О. Одноосібний сектор у сільському господарстві Угорщини. *Економіка АПК*. 2002. № 4. С. 123-126.

⁵ Березовик В. М. Кредитні відносини банків з агропромисловим комплексом України. *Економіка України*. 2003. № 1. С. 18 - 27.

кредитних товариства¹.

Колектив авторів на чолі з З. С. Варналій² виокремлюють такі основні особливості мікрокредитування за кордоном: сума одержуваного в перший раз кредиту не перевищує 50 % внутрішнього валового продукту, що доводиться на душу населення; однією з форм забезпечення кредиту є порука групи позичальників (ваучинг); основними гравцями на ринку мікрокредитування є інститути мікрокредитування, які можуть бути представлені ощадними та універсальними банками, кредитними союзами, громадськими організаціями тощо; кредити можуть видаватися на основі інформації про клієнта, що була отримана при особистих контактах; мікрокредитування є трудомісткою операцією; процентні ставки вищі ніж при звичайному кредитуванні (20–40 %).

Окрім цього варто зазначити, що розмір мікрокредиту за кордоном може коливатися від кількох сотень доларів до 50 тис. дол.^{3,4}, а це в свою чергу залежить від цільового спрямування отриманих коштів, фінансового стану позичальника, вартості заставного майна тощо.

Аналізуючи зарубіжний досвід мікрокредитування малого і середнього бізнесу Масна О.І., в своєму дослідженні зазначає, що слід:

створювати в Україні окремі неприбуткові мікрофінансові установи, які б були наділені правами кредитування підприємств малого і середнього бізнесу;

створювати в банківських установах відповідні структурні підрозділи або невеликі сектори, які б займались лише вивченням попиту на мікрокредити та вивчали б історію діяльності малих підприємств;

більш активно фінансувати підприємства малого і середнього бізнесу, які застосовують енергозберігаючі технології та випускають енергоємну продукцію; запроваджувати систему гарантування мікрокредитів з боку місцевої влади або ж різного роду фондів;

сприяти більш ефективному кредитуванню малих підприємницьких структур, які експортують продукцію або ж випускають таку, яка зменшує обсяги імпорту;

розробити загальнодержавні та регіональні програми щодо мікрокредитування малого і середнього бізнесу небанківською системою (кредитними спілками, страховими та лізинговими компаніями тощо);

розширити систему підготовки та підвищення кваліфікації підприємців, особливо в питаннях мікрокредитування малих підприємств⁵.

Вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн з мікрокредитування малого бізнесу дозволило визначити можливості його впровадження в Україні, основними з яких є: налагодження тісного взаємозв'язку між державою і банками

¹ Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. Вид. друге: доп. і перероб. К. : Логос, 2001. 380 с.

² Варналій З.С., Дрига С.Г., Тарангул Л.Л. Мікрокредитування малого підприємництва: Монографія. Ірпінь, НУДПСУ, 2008. 144 с.

³ U.S. Small Business Administration. URL: <https://www.sba.gov/content/microloan-program>.

⁴ Brown G. When Small is Big: Microcredit and Economic Development. *Technology Innovation Management Review*. 2010. URL: <http://timreview.ca/article/392>

⁵ Масна О.І. Фінансове забезпечення мікрокредитування малого та середнього бізнесу в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08.; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Л., 2008.

та об'єднання їх зусиль з активізації мікрокредитування малого бізнесу; створення спеціалізованих організацій для підтримки започаткування власної справи суб'єктом підприємницької діяльності, розподіл ризику кредитування малого бізнесу між банками та державою через створення спеціального фонду для надання гарантій; розроблення програм мікрокредитування окремо для кожного регіону України, поділ програм мікрокредитування на загальнодержавні, регіональні та галузеві.

Таким чином, підтримка малого підприємництва в аграрному секторі через механізми кредитування є важливою і нині здійснюється за різними напрямками та умовами, як комерційними банками, так і різними фондами та організаціями.

Мікрокредитування – є один із елементів фінансування, який передбачає надання банком чи іншою організацією невеликої суми у борг. Це специфічна форма кредитування суб'єктів малого підприємництва, яка: обмежена у розмірах, не потребує забезпечення заставою, надається на короткий термін.

Дослідивши механізми фінансового забезпечення мікрокредитування, що є основою ринкової економіки та порівнявши їх із світовими аналогами, можна стверджувати, що мікрокредитування є необхідним не тільки як визначний засіб забезпечення фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, а й як засіб піднесення національної економіки та істотного забезпечення соціальних потреб населення і його добробуту. Ринок мікрокредитування забезпечує умови щодо стабільного розвитку вітчизняної економіки, а кінцевим результатом використання мікrokредитів повинен стати розвиток виробництва, спрямованого на пріоритетні галузі економіки, випуск конкурентоспроможної продукції та надання високоякісних послуг.

На основі вивчення позитивної практики кредитування малих підприємств у країнах з ринковою економікою слід констатувати, що основними передумовами активізації вітчизняного ринку мікрокредитування в Україні є надійна державна підтримка та створення в банківських установах спеціальних підрозділів, які вивчають ситуацію на ринку мікрокредитування, здійснюючи аналіз попиту на певні види мікrokредитних продуктів.

3.5 Аналіз ринку страхування зернових культур в Україні

Агропромисловий комплекс України – один із найпотужніших секторів економіки, який значною мірою впливає на розвиток соціально-економічних процесів суспільства, його рівень життя та продовольчу безпеку країни. Вагому роль у розвитку аграрної сфери України відіграє виробництво сільськогосподарських культур, зокрема зернових та олійних, адже дана продукція дозволяє здійснювати вихід на світові ринки, забезпечуючи надходження фінансових потоків від її експорту. За останні роки Україна ввійшла в десятку світових лідерів по експорту зернових культур, попит на які в світі щорічно зростає. (рис. 1).

Валовий збір зернових культур в Україні постійно зростає (рис. 2), проте динаміка посівних та зібраних площ протягом 2014-2018 рр. мала негативну тенденцію порівняно з 2009-2013 рр. За період з 2014 по 2018 рр. зернові втратили близько 12% посівних площ, тобто Україна повторює світовий тренд

(*підрозділ 1.8*).

Мельник Андрій Васильович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (*підрозділ 4.4*).

Морозова Ганна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва (*підрозділ 3.6*).

Мулик Тетяна Олексіївна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри аналізу та статистики, Вінницького національного аграрного університету (*підрозділ 3.4*).

Мулик Ярославна Ігорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту та державного контролю Вінницького національного аграрного університету (*підрозділ 3.4*).

Назаренко Тетяна Петрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту ДУ «Житомирська політехніка» (*підрозділ 1.15*).

Наумова Тетяна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку Харківського державного університету харчування та торгівлі (*підрозділ 4.15*).

Неделіна Любов Романівна, аспірантка кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом Національної академії державного управління при Президентові України (*підрозділ 5.8*).

Ольшанський Олександр Васильович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту ЗЕД Харківського державного університету харчування та торгівлі (*підрозділ 4.11*).

Паршин Юрій Іванович, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансово-економічної безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (*підрозділ 2.17*).

Паршина Маргарита Юріївна, кандидат економічних наук, доцент економіки та підприємництва Придніпровської державної академії будівництва та архітектури (*підрозділ 2.20*).

Паршина Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (*підрозділ 2.17*).

Пасічник Юрій Васильович, доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки». Академік Академії економічних наук України (*підрозділ 3.1*).

Піх Наталія Степанівна, старший викладач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (*підрозділ 5.4*).

Покатасва Ольга Вікторівна, доктор економічних наук, професор, проректор Класичного приватного університету (*підрозділ 1.16*).

Пріхно Ірина Миколаївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету. Член-кореспондент Академії економічних наук України (*підрозділ 1.11*).

Радченко Наталія Геннадіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (*підрозділ 3.2*).

Радченко Оксана Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (*підрозділ 1.1*).

Ракова Анастасія Сергіївна, магістр Львівського національного університету імені Івана Франка (*підрозділ 2.18*).

Редькіна Ганна Михайлівна, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології Дніпровського державного технічного університету (*підрозділ 5.9*).

Резнікова Ольга Олександрівна, кандидат економічних наук, старший науковий

2.12 Світовий досвід інтеграційних форм взаємодії корпорацій та малого агробізнесу.....	256
2.13 Оцінювання рівня концентрації та монополізації економіки в сучасних умовах.....	263
2.14 Assessment of the Impact of Financial, Resource, Geospatial and Time Factors on Power Grid Efficiency: International Outlook	272
2.15 Ринок м'яса в умовах економічних трансформацій.....	290
2.16 Динамічне моделювання фінансових потоків економічного кластеру.....	300
2.17 Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах економічних трансформацій.....	311
2.18 Ukraine's Quarterly GDP Forecast on Mixed-Frequency Data: the Methods Comparative Analysis.....	319
2.19 Verification of Economic Determination of Morbidity in Ukraine	326
2.20 Efficiency of use of the Region Potential: Analysis, Modelling and Decision MAKing.....	334
2.21 Екологічні аспекти економічних трансформацій національних економік	343
2.22 Зміст та концептуальні основи функціонування механізмів публічного управління в Україні	354
2.23 National Economy' Competitiveness in Socially Significant Characteristics of Enterprise Organization.....	362
2.24 Impact of Unemployment on the National Economy	373
2.25 Стан та тенденції безробіття на сільських територіях України в умовах глобалізації.....	379
2.26 Активна політика розвитку зайнятості в умовах Євроінтеграції України	387
2.27 Розвиток виробничих підприємств шляхом керування мотивацією персоналу	395

ABSCHNITT III. THEORETISCHE UND METHODISCHE PRINZIPIEN VON MIKROKREDITIERUNG UND MIKROFINANZIERUNG DER LANDWIRTSCHAFTLICHEN PRODUKTION	404
3.1 Архітектура та архітектоніка національної системи фінансового забезпечення аграрного сектору економіки.....	404
3.2 Банківський кредит як інструмент формування фінансових ресурсів аграрних підприємств.....	411
3.3 Банківське кредитування малого бізнесу аграрного сектору економіки України	419
3.4 Мікрокредитування аграрного сектору в Україні: стан, проблеми та перспективи	432
3.5 Аналіз ринку страхування зернових культур в Україні.....	445
3.6 Методичні підходи до факторного аналізу інноваційності розвитку галузей рослинництва.....	455

ABSCHNITT IV. INDUSTRIE DER GASTGEWERBE, MARKETINGTECHNOLOGIEN UND UNTERNEHMENSILANZPOLITIK.....	464
4.1 Механізми формування та реалізації державної політики розвитку курортно-рекреаційної сфери регіонів.....	464
4.2 Achievements and Limits of Development of Tourism and Hospitality: Evidence from Ukraine	476
4.3 Виставкова діяльність в індустрії туризму та гостинності.....	483
4.4 Історико-культурна спадщина Миколаївської області як територіально-господарська складова індустрії туризму.....	495
4.5 Розвиток зеленого туризму в Україні.....	502
4.6 Аналіз світового досвіду застосування аромаркетингу для покращення конкурентоспроможності закладів готельно-ресторанного бізнесу.....	510
4.7 Мультимедійні продукти бібліотечних інституцій як маркетингова стратегія у популяризації культурного туризму Львівщини.....	517
4.8 Совершенствование методического подхода к оценке имиджа туристической фирмы	526
4.9 Позичування та бренд – менеджмент підприємств готельного бізнесу	533

Verlag SWG imex GmbH

WISSENSCHAFTLICHE VERÖFFENTLICHUNG

ISBN 978-3-9819288-3-4

**Gesellschaftsrechtliche Transformationen
von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-
Industrialisierung**

Monographie

Verantwortung für die Ausgabe: *Sukach O.*

Beständen zum Drucken am 25.04.2020.

Format 60x84 1/8.

Herkömmliche bedruckte Blätter 26,4.

Auflage von 300 Exemplaren

Für die Erlaubnis zur Nutzung von Inhalten aus diesem text

Kontaktieren Sie bitte den Verlag unter:

Verlag SWG imex GmbH

Nürnberg, Deutschland

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors.

Edited by the authors.